Первісна функція та її властивості

теоретичний матеріал

Функція $F(x)$ називається *первісною* функції $f(x)$ на деякому проміжку, якщо для всіх x із цього проміжку виконується рівність: $F'(x) = f(x)$.

Наприклад:

функція $F(x) = \sin x$ є первісною функції $f(x) = \cos x$ для $x \epsilon R$, бо $(\sin x)' = \cos x$;

функція $F(x) = \operatorname{tg} x$ є первісною функції $f(x) = \frac{1}{\cos^2 x}$, бо $F'(x) = (\operatorname{tg} x)' = \frac{1}{\cos^2 x} = f(x)$ для всіх x крім $x = \frac{\pi}{2} + \pi n, n \in Z$.

Основна властивість первісних

Розглянемо наступний приклад.

Довести, що функції $F_1(x) = \frac{x^3}{3}$, $F_2(x) = \frac{x^3}{3} + 2$, $F_3(x) = \frac{x^3}{3} - 5$ є первісними функції $f(x) = x^2$.

$$F_1'(x) = \left(\frac{x^3}{3}\right)' = \frac{3x^2}{3} = x^2 = f(x), \qquad F_2'(x) = \left(\frac{x^3}{3} + 2\right)' = x^2 + 0 = x^2 = f(x),$$

$$F_3'(x) = \left(\frac{x^3}{3} - 5\right)' = x^2 + 0 = x^2 = f(x).$$

Взагалі будь-яка функція $F(x) = \frac{x^3}{3} + C$, де C – постійна, є первісною функції x^2. Це випливає з того, що похідна постійної дорівнює нулю.

Отже, будь-яка первісна для функції $f(x)$ на проміжку P може бути записана у вигляді $F(x) + C$, де $F(x)$ – одна з первісних для функції $f(x)$ на проміжку P, а C – довільна стала.

$F(x) + C$ – загальний вигляд первісних для функції $f(x)$ на проміжку P.

Геометрична інтерпретація основної властивості первісних

Графіки будь-яких двох первісних для функції $f(x)$ отримують один з одного паралельним перенесенням уздовж осі Oy (див. рисунок). Для даної функції $f(x)$ існує ціле сімейство первісних $F(x) + C$.

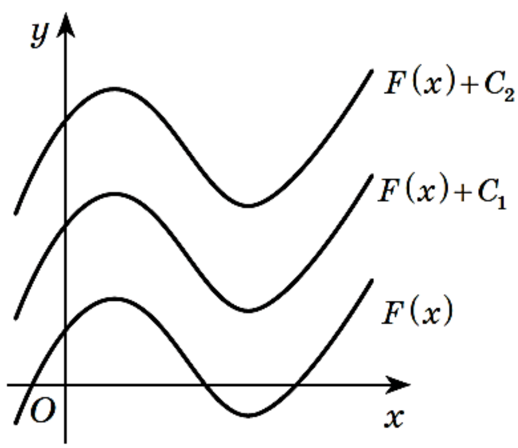

Для стислості в разі знаходження первісної функції $f(x)$проміжок, на якому задана $f(x)$, зазвичай не вказують. На увазі маються проміжки якомога більшої довжини. Зокрема, якщо $f(x)$ визначено на множині R і проміжок не вказаний, то мається на увазі, що $F(x)$ також розглядається на множині R.

Правила знаходження первісних

Знаходження первісної називається операцією інтегрування.

Користуючись таблицею похідних, можна скласти таблицю первісних для функцій, похідні яких відомі. Щоб обґрунтувати цю таблицю, треба диференціювати функції, які стоять у правій колонці.

Функція $f(x)$	Загальний вигляд первісних $F(x)+C$
0	C
k	$kx+C$
$x^n (n \neq -1)$	$\frac{x^{n+1}}{n+1}+C$
$\frac{1}{\sqrt{x}}$	$2\sqrt{x}+C$
$\frac{1}{x}$	$\ln\lvert x\rvert+C$
$\sin x$	$-\cos x+C$
$\cos x$	$\sin x+C$
$\frac{1}{\cos^2 x}$	$\operatorname{tg} x+C$
$\frac{1}{\sin^2 x}$	$-\operatorname{ctg} x+C$
e^x	e^x
a^x	$\frac{a^x}{\ln a}+C$

Правило 1. Якщо $F(x)$ і $G(x)$ – первісні відповідно функцій $f(x)$ і $g(x)$ на деякому проміжку, то функція $y=F(x)\pm G(x)$ є первісною функції $y=f(x)\pm g(x)$.

Дійсно, оскільки $(F(x)\pm\, G(x))' = \, f(x)\pm\, g(x)$.

Правило 2. Якщо $F(x)$ є первісною для функції $f(x)$, а C – стала, то $y=CF(x)$ – первісна для функції $y=Cf(x)$.

Дійсно, оскільки $(CF(x))'=CF'(x)=Cf(x)$.

Правило 3. Якщо $F(x)$ є первісною для $f(x)$, а k і b – постійні числа, причому $k\neq 0$, то $y=\frac{1}{k}F(kx\;+b)$ є первісною для функції $y=f(kx+b)$.

Дійсно, за правилом похідної складеної функції маємо:

$$\left(\frac{1}{k}F(kx+b)\right)' = \frac{1}{k}F'(kx+b)\cdot k = F'(kx+b) = f(kx+b).$$

приклади розв'язування завдань

Приклад 1. Знайти загальний вид первісної для функції $f(x)=x+\cos x$.

Розв'язання:

Згідно правила 1 знаходимо первісну (за допомогою таблиці первісних) для кожного доданку: $F(x)=\frac{x^2}{2}+\;\sin x+C$.

Приклад 2. Знайти загальний вид первісної для функції $f(x) = e^x + \sin x - \frac{1}{x}$.
Розв'язання:
$F(x) = e^x - \cos x - \ln|x| + C$.

Приклад 3. Знайти загальний вид первісної для функції $f(x) = 5e^x + 7\sin x - 3x^2$.
Розв'язання:
Застосуємо правило 1 та правило 2: $F(x) = 5e^x - 7\cos x - x^3$.

Приклад 4. Знайти загальний вид первісної для функції $f(x) = 1 + 3e^x - 4\cos x$.
Розв'язання:
$F(x) = x + 3e^x - 4\sin x + C$.

Приклад 5. Знайти загальний вид первісної для функції:

а) $f(x) = (7 - 3x)^5$; б) $f(x) = e^{2x-1}$.

Розв'язання:
Згідно правила 3, маємо:

а) $F(x) = -\frac{1}{3} \cdot \frac{(7-3x)^6}{6} + C = -\frac{(7-3x)^6}{18}$; б) $F(x) = \frac{1}{2} e^{2x-1} + C$.

Приклад 6. Знайти загальний вид первісної для функції: $f(x) = \frac{1}{\sqrt[3]{3x-1}}$.
Розв'язання:

Зробимо деякі перетворення функції: $f(x) = \frac{1}{\sqrt[3]{3x-1}} = (3x-1)^{-\frac{1}{3}}$.

Знаходимо первісну: $F(x) = \frac{1}{3} \cdot \frac{(3x-1)^{-\frac{1}{3}+1}}{-\frac{1}{3}+1} + C = \frac{1}{3} \cdot \frac{3}{2}(3x-1)^{\frac{2}{3}} + C = \frac{1}{2}\sqrt[3]{(3x-1)^2} + C$.

Приклад 7. Знайдіть загальний вигляд первісних для функцій:

а) $f(x) = 2x^5 - 5x^2$; б) $f(x) = \sqrt{x} + 3\sqrt[3]{x}$; в) $f(x) = 5\sqrt[4]{x} - \frac{1}{x\sqrt{x}}$.

Розв’язання:
а) $F(x) = 2 \cdot \frac{x^6}{6} - 5 \cdot \frac{x^3}{3} + C = \frac{x^6 - 5x^3}{6} + C$;
б) $f(x) = \sqrt{x} + 3\sqrt[3]{x} = x^{\frac{1}{2}} + 3x^{\frac{1}{3}}$;
$F(x) = \frac{x^{\frac{1}{2}+1}}{\frac{1}{2}+1} + 3 \cdot \frac{x^{\frac{1}{3}+1}}{\frac{1}{3}+1} + C = \frac{2x^{\frac{3}{2}}}{3} + \frac{9x^{\frac{4}{3}}}{4} + C = \frac{2}{3}\sqrt{x^3} + \frac{9}{4}\sqrt[3]{x^4} + C$;
в) $f(x) = 5\sqrt[4]{x} - \frac{1}{x\sqrt{x}} = 5x^{\frac{1}{4}} - \frac{1}{x \cdot x^{\frac{1}{2}}} = 5x^{\frac{1}{4}} - \frac{1}{x^{\frac{3}{2}}} = 5x^{\frac{1}{4}} - x^{-\frac{3}{2}}$;
$F(x) = 5 \cdot \frac{x^{\frac{1}{4}+1}}{\frac{1}{4}+1} - \frac{x^{-\frac{3}{2}+1}}{-\frac{3}{2}+1} + C = 4x^{\frac{5}{4}} + \frac{2}{x^{\frac{1}{2}}} + C = 4\sqrt[4]{x^5} + \frac{2}{\sqrt{x}} + C$.

Приклад 8. Знайдіть загальний вигляд первісних для функцій:

а) $f(x) = 5\cos x - 3\sin x$; б) $f(x) = 2e^x + 3\cos x$; в) $f(x) = x + 10^x$.

Розв’язання:
а) $F(x) = 5\sin x + 3\cos x + C$;
б) $F(x) = 2e^x + 3\sin x$;
в) $F(x) = \frac{x^2}{2} + \frac{10^x}{\ln 10} + C$.

завдання для самостійного розв’язання

1.Знайдіть всі первісні для функції:

а) $f(x) = 5$; б) $f(x) = x^5$; в) $f(x) = \sqrt[3]{x^2}$; г) $f(x) = 10^x$; д) $f(x) = \frac{1}{\sqrt{x}}$.

2.Запишіть первісні для функцій:

а) x^7; б) $\frac{1}{x}$; в) $\frac{1}{x^3}$; г) $\sqrt[5]{x}$; д) $\frac{1}{\sqrt[3]{x}}$; е) e^x;

є) π^x; ж) $\frac{1}{\cos^2 x}$; з) $\frac{1}{\sin^2 x}$; і) $\cos x$; к) $\sin x$; л) $x\sqrt{x}$.

3. Доведіть, що функція F є первісною для функції f.

а) $F(x) = \cos^2 x$, $f(x) = -\sin 2x$, $x \in R$; б) $F(x) = 6 - \operatorname{ctg} 3x$, $f(x) = \frac{3}{\sin^2 3x}$, $x \in \left(0; \frac{\pi}{3}\right)$.

4. Знайти загальний вид первісної для функції:

а) $f(x) = (3x-2)^5$; б) $f(x) = \cos 4x$; в) $f(x) = \sin\left(6x + \frac{\pi}{8}\right)$;

г) $f(x) = \frac{4}{\sin^2 \frac{x}{3}}$; д) $f(x) = \frac{1}{\sqrt{2x+1}} - \frac{1}{\cos^2 4x}$ е) $f(x) = \sqrt{7x+1}$.